

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Preddiplomski studij psihologije

Danijela Božić

Samootkrivanje studenata različitim ciljnim osobama

Završni rad

Mentorica: dr.sc. Marina Jurkin

Komentorica: dr.sc. Ivana Macuka

Zadar, 2014.

SADRŽAJ	
Sažetak.....	1
Summary.....	2
UVOD.....	3
Samootkrivanje kao proces	3
Funkcije samootkrivanja.....	4
Dimenzije samootkrivanja	5
1. Količina samootkrivanja	5
2. Dubina samootkrivanja	5
3. Pozitivna ili negativna priroda samootkrivanja	5
4. Vrijeme samootkrivanja.....	6
5. Osoba kojoj se otkriva	6
Samootkrivanje s obzirom na ciljnu osobu i dubinu samootkrivanja	7
Spolne razlike u samootkrivanju.....	8
CILJ	9
PROBLEMI I HIPOTEZE	10
METODOLOGIJA	10
Sudionici	10
Mjerni instrumenti	10
Postupak.....	11
REZULTATI	12
Deskriptivni pokazatelji	12
Ispitivanje razlika u samootkrivanju s obzirom na spol i ciljnu osobu (roditelj, partner, prijatelj).....	14
Ispitivanje razlika u samootkrivanju s obzirom na vrstu informacije (intimne, ne intimne) i ciljnu osobu (roditelj, partner, prijatelj).....	15
DISKUSIJA	17
Razlike u samootkrivanju s obzirom na spol i ciljnu osobu (roditelj, partner, prijatelj)	17
Razlike u samootkrivanju s obzirom na vrstu informacije (intimne, ne intimne) i ciljne osobe (roditelj, partner, prijatelj)	19
Ograničenja istraživanja i implikacije	19
ZAKLJUČCI	20
LITERATURA	21

NASLOV: Samootkrivanje studenata različitim ciljnim osobama

SAŽETAK

Samootkrivanje se definira kao specifična vrsta interakcije koja sadrži elemente dobrovoljnosti, namjernosti i privatnosti. Drugim ljudima otkrivaju se osobne informacije koje one ne bi mogli doznati iz nekih drugih izvora. Budući da ljudi u mlađoj odrasloj dobi teže uspostavljanju emocionalne i ponašajne neovisnosti, vlastite autonomnosti i individualnosti u odnosu na roditelje, formiranjem i uspostavljanjem bliskih i romantičnih veza sa prijateljima i partnerima takvo nešto mogu i ostvariti. Veliku važnost u tome ima samootkrivanje koje je veoma važno za razvoj i održavanje bliskih odnosa. Tako je cilj ovog istraživanja bio utvrditi postoje li spolne razlike na uzorku studenata Sveučilišta u Zadru u samootkrivanju različitim ciljnim osobama (roditelj, prijatelj i partner), te otkrivaju li studenti i studentice lakše ne intimne informacije od intimnih informacija različitim ciljnim osobama. U istraživanju je sudjelovalo 105 ispitanika, 51 student i 54 studentica u dobi između 18 i 25 godina prosječne dobi 22 godine. Za ispitivanje samootkrivanja primijenjen je revidirani Upitnik samootkrivanja (SDQ, Jourard, 1971) koji se sastoji od četiri područja: stavovi i mišljenja, studij, ličnost i tijelo. Rezultati su pokazali da se studenti i studentice ne razlikuju u razini samootkrivanja, te da se više otkrivaju partnerima i prijateljima, nego roditeljima. Utvrđeno je također da su studenti i studentice skloniji samootkrivanju ne intimnih informacija u odnosu na intimne, s time da intimne kao i ne intimne informacije u najmanjoj mjeri otkrivaju roditeljima u odnosu na prijatelje i partnere, dok intimne informacije više otkrivaju partnerima nego prijateljima.

CILJNE RIJEČI: samootkrivanje, spolne razlike, vrsta informacije

TITLE: Self – Disclosure of students to the various target persons

SUMMARY

Self – disclosure is defined as a specific type of interaction which contains elements of voluntariness, purposefulness and privacy. People reveal personal information to others, which they would not be able to find out from other sources. People in young adulthood tend to establish the emotional and behavioral independence, autonomy and individuality in relation to their parents, the formation and establishment of close and romantic relationships with friends and partners, and such things can be achieved with self - disclosure. Self - disclosure has great significance in establishment of emotional and behavioral independence, autonomy and individuality, because it is very important to develop and maintain close relationships. Thus the aim of this study was to determine whether there are gender differences in self-disclosure of students of the University of Zadar to the various target persons (parent, friend and partner), and whether male and female students reveal non-intimate or intimate information to different target persons. The study included 105 subjects, 51 males and 54 females, aged between 18 and 25 years (the average age 22). In order to assess self – disclosure, the revised Self – Disclosure Questionnaire (SDQ, Jourard, 1971) has been used, which consists of four areas: attitudes and opinions, study, personality and body, each covered by six items. The results showed that there are no gender differences in the amount of self – disclosure, while both sexes disclose most information to the partners and friends, among whom there is no statistically significant difference, but they disclose the least information to the parents. It was also established that subjects disclose more non intimate information than intimate. Such intimate and non-intimate information are at least disclosed to the parents in relation to friends and partners, and intimate information more to partners than to friends.

KEYWORDS: self – disclosure, gender differences, type of information

UVOD

Samootkrivanje se definira kao proces otkrivanja osobnih informacija drugima, koje oni ne bi mogli saznati iz bilo kojeg drugog izvora, a koje je zapravo dobrovoljno i namjerno (Rosenfeld, Civikly, Herron, 1979, prema Bryan i sur., 1997). Mnogi autori shvaćaju samootkrivanje kao specifičnu vrstu interakcije koja sadrži elemente privatnosti, namjere i dobrovoljnosti. (Lacković – Grgin, Penezić, 2001; Taslak, 2009) te može biti verbalno i neverbalno (npr. afektivno grljenje voljene osobe) (Pearson i Spitzberg, 1990). Ukoliko su informacije koje osoba otkriva drugima neistinite ili ako im je svrha uljepšavanje i zavaravanje, one ne spadaju u samootkrivanje.

Jourard (1964) govori o samootkrivanju kao dobrovoljnom i svjesnom postupku u kojem osoba dopušta drugima da saznaju što ona sama osjeća ili misli. On na samootkrivanje gleda kao na stabilnu crtu ličnosti i tvrdi kako je osoba koja je sklona povećanoj razini samootkrivanja mentalno zdravija, duže i zdravije živi te je u cjelini sretnija i produktivnija. Smatra da je samootkrivanje neophodno kao proces postizanja i uspostavljanja bliskih odnosa s drugima (Prager, Fuller, Gonzalez, 1989). Također Maslow (1970; prema Reeve, 2010) u svom opisu samoaktualizirane osobe govori da je ona osoba koja je otvorena, iskrena, koja se samootkriva u svojim intimnim odnosima, koja prihvaća sebe i druge, zdravija ličnost.

Samootkrivanje kao proces

Samootkrivanje je recipročan proces. Shvaćeno kao takvo, utječe na razvoj odnosa među pojedincima, na način što se od prvog poznanstva postepeno povećava razina recipročnih informacija među pojedincima u interakciji. Kako se s vremenom stvara intimniji odnos što uključuje sve veće „prodiranje“ u samopoimanje druge osobe, povećava se privrženost tih osoba u interakciji (Clark i Reis, 1988; prema Berndt i Hanna, 1995). Kada ljudi dožive da drugi njima otkrivaju intimne podatke, osjećaju da su oni s njima podijelili nešto važno, pa se i oni sami osjećaju dužni podijeliti s njima nešto što ima sličnu vrijednost. Samootkrivanje druge osobe može se, ovisno o situaciji, pripisati njenim osobinama (je li ta osoba iskrena i otvorena) ili odnosu između tih ljudi. Otkrivanje informacija o sebi nekoj osobi je izravan način iskazivanja povjerenja toj osobi, te je samim time važno u svim vrstama bliskih odnosa, i pruža informacije koje smanjuju

nesigurnost o stavovima, vrijednostima i osjećajima druge osobe i samim time produbljuje neki određeni odnos (Tardy i Dindia, 1997).

Kao što kaže Rubin (1973; str., 168; prema Tardy i Dindia, 1997): „*U svakoj vrsti međusobnih odnosa, od poslovnog partnerstva do ljubavnih veza, razmjena informacija o sebi ili samootkrivanje ima vrlo važnu ulogu.*“. Tako pojedinci otkrivaju važne, i one manje važne informacije prijateljima, partnerima, frizerima, roditeljima i slično. Samootkrivanje se tako odnosi na proces otkrivanja sebe drugima, a Derlaga i Grzelak (1979) ga definiraju kao razmjenu bilo kakvih osobnih informacija koje uključuju pojedinačna stanja, dispozicije, prošle događaje i planove za budućnost. Samootkrivanje u odnos unosi uzbuđenje, sudjeluje u stjecanju povjerenja i intimnosti, a kada tog procesa ne bi bilo, osoba bi ostala izolirana u svom osobnom iskustvu (Troy i Lewis-Smith, 2006). Iz upravo navedenog razloga, proces samootkrivanja se smatra jednom od najvažnijih kvaliteta bliskih odnosa (Kito, 2005). Proces samootkrivanja se ne može izbjeći, do njega dolazi uvijek jer je čovjek socijalno biće koje je uvijek okruženo drugim ljudima.

Funkcije samootkrivanja

Prema Derlagi i Grzelaku (1979.; Derlaga i Margulis, 1982; prema Žutelija 1999.) postoje četiri funkcije odnosno cilja interakcije koji mogu utjecati na odluku osobe o otkrivanju sebe drugima.

Prva funkcija odnosi se na to da osoba kroz razgovor otkriva svoje osjećaje, odnosno samootkrivanje ima *funkciju ekspresivnosti, odnosno terapijsku funkciju*. Druga funkcija samootkrivanja, *samopojašnjavanje*, sastoji se u tome da osoba s ciljem smanjenja vlastite nesigurnosti i objašnjenja govori drugoj osobi o svojim mislima i osjećajima. Istraživanja su pokazala da ljudi smatraju da ih druga osoba bolje razumije ili bi ih bolje razumjela kada bi znali njihove osjećaje i misli (Zlatar, 2009). Što se tiče *socijalne validacije* kao funkcije samootkrivanja, sastoji se u tome da osoba otkriva osobne informacije kako bi dobila povratnu informaciju od sugovornika čime će potvrditi prikladnost vlastitog ponašanja i mišljenja. Samootkrivanje ima još jednu veoma bitnu funkciju, a to je *razvoj odnosa*, gdje samootkrivanje predstavlja sredstvo za razvoj bliskog odnosa pomoću recipročnog samootkrivanja među sugovornicima.

Dimenzije samootkrivanja

Istraživanjem samootkrivanja, istraživači su pronašli da se samootkrivanje sastoji od nekoliko različitih dimenzija. Pearson i Spitzberg (1990) razlikuju pet različitih dimenzija samootkrivanja. Tu spadaju:

1. *Količina samootkrivanja*, odnosno koliko informacija ljudi o sebi otkrivaju. Neki ljudi ne otkrivaju gotovo ništa o sebi, dok drugi iznose gotovo sve. Ne postoji poželjna količina samootkrivanja, već se sugerira kako samootkrivanje treba biti uzajamno. Povećanjem samootkrivanja jedne osobe, povećava se samootkrivanje i druge osobe u interakciji.
2. *Dubina samootkrivanja* sugerira da samootkrivanje može biti duboko ili površno. Površno otkrivanje uključuje samootkrivanje onih informacija koje nisu intimne, one koje su plitke, kao na primjer izjave o preferiranoj hrani, vrsti muzike, preferiranom sportu. S druge strane dubokim samootkrivanjem se smatra otkrivanje aspekata vlastitog života koji su jedinstveni i koji uzrokuju ranjivost te koji uključuju specifične ciljeve i intimni život kao što je otkrivanje činjenica o vlastitom seksualnom životu. *Duboko samootkrivanje* može imati dva aspekta: *deskriptivni* u kojem osoba iznosi činjenice o sebi kao što su prošla iskustva, te *evaluativni* koji uključuje otkrivanje misli, osjećaja i stavova.
3. *Pozitivna ili negativna priroda samootkrivanja* se odnosi na ton informacija koje osoba otkriva o sebi. Osobe koje tijekom prvog susreta, otkrivaju samo pozitivno, ili samo negativno o sebi, vrlo će vjerojatno već od samog početka sabotirati taj odnos. Previše samootkrivenih negativnih informacija dovest će do toga da osoba sebe ne cijeni, da izgleda nesavršeno, dok će s druge strane, samootkrivanje samo pozitivnih informacija, prikazati osobu kao egoističnu i narcističnu. Samootkrivanje pozitivnih ili negativnih informacija ovisi o stupnju intimnosti. Kada pojedinci procijene da su informacije koje su naumili otkriti ne intimne, otkrivaju samo pozitivne informacije, zatim neutralne a tek na kraju negativne informacije. S druge strane, kod otkrivanja intimnih informacija, osoba prvo otkriva negativne informacije, zatim pozitivne, a na kraju neutralne.

4. *Vrijeme samootkrivanja* odnosi se na vrijeme kada u odnosu dolazi do samootkrivanja. Veliki broj istraživanja pokazuje da se veliki dio samootkrivanja pojavljuje u početnom stadiju odnosa sa nekim ili na početku razgovora, a nešto manje tijekom središnjeg stadija odnosa ili razgovora. Na kraju se samootkrivanje povećava kako se odnos učvršćuje ili razgovor napreduje (krivulja u obliku slova U). Fenomen samootkrivanja strancima je posebno zanimljiv te se često naziva fenomen „stranca u avionu (ili vlaku, autobusu)“ i tiče se toga da se ljudi otkrivaju strancima jer im oni jamče sigurnost i anonimnost, stranac ne zna tko su oni, pa ih ne može identificirati niti odati ono što su im osobe rekle (Adler i Proctor, 2007).
5. *Osoba kojoj se otkriva* - odnosi se na ciljnu osobu, odnosno na osobu kojoj se otkrivaju neke informacije. Ta osoba spada u jednu od 4 kategorije:
 - a. *Vrlo blizak prijatelj* – osoba koja je duboko uključena u život pojedinca i brine se za njega
 - b. *Osoba koja je manje uključena u život pojedinca*, ali je otkrivanje informacija prikladno zbog gradnje odnosa, zajedničkog zadatka ili teme razgovora
 - c. *Osoba koja predstavlja psihologa, socijalnog radnika ili neku drugu osobu kojoj se otkrivaju informacije*, koje inače ne bi, ali se otkrivanje informacija podrazumijeva u tim odnosima
 - d. *Osoba koja je neuključena u život pojedinca i prima informacije koje nije tražila*

S druge strane, Wheelless i Grotz (1976.; prema Zlatar, 2009) umjesto vremena javljanja samootkrivanja i osobe, uz prirodu, dubinu i količinu samootkrivanja navode namjeru, i iskrenost

Samootkrivanje s obzirom na ciljnu osobu i dubinu samootkrivanja

Istraživanja samootkrivanja potvrđuju da se ljudi lakše otkrivaju partneru, članovima obitelji kao i bliskim prijateljima (Žutelija, 1999), te da lakše otkrivaju informacije o sebi poput ne intimnih kao što su informacije poput studija i stavova, odabira odjeća ili hrane, nego intimnih informacije (seksualne preferencije, tijelo). Neka istraživanja tvrde (Tschann, 1988; Rubin, Yang i Porte, 2000) da se ljudi više otkrivaju romantičnim partnerima nego prijateljima, dok druga istraživanja tvrde da ne postoje razlike u samootkrivanju pojedinaca romantičnim partnerima i prijateljima (Gilbert, 1976; Davis, 1985; Cramer, 1990). Pojedinci rijetko otkrivaju informacije o sebi drugim ljudima izvan kruga bliskih ljudi, jer se ne smatra „pristojnim“ previše pričati o sebi i iznositi svoje osjećaje i mišljenja drugim ljudima. Mogući razlozi zbog kojih se to događa su strah od kazne, strah od ogovaranja, odbacivanja, iskorištavanja (McKay, Davis i Fanning, 1983).

Također, pojedinci su često suočeni sa situacijama u kojima trebaju birati je li bolje biti otvoren ili nije. S jedne strane, samootkrivanje je potrebno za postizanje povjerenja i intimnosti u vezi, a s druge strane samootkrivanje pojedinca čini ranjivim. Barell i Jourard (1976, prema Petronio i Martin, 1986) ističu da je „varijabla koja određuje našu spremnost otkrivanja osobi koja nam se sviđa način na koji zamišljamo ishode tog otkrivanja i njihov utjecaj na naše prijateljstvo...“ (str. 191). Postoje najmanje tri moguća pozitivna ishoda samootkrivanja:

1. Razvijanje većeg prihvaćanja i razumijevanja samog sebe
2. Razvijanje većeg prihvaćanja i razumijevanja drugih ljudi
3. Razvijanje dubljih, značajnijih veza (Pearson i Spitzberg, 1990).

Spolne razlike u samootkrivanju

Veliki broj istraživača slaže se da se žene više otkrivaju nego muškarci (Franco, LeVine, 1985; Cohn, Strassberg, 1983; Cozby, 1973; prema Brehm, 1992). Smollar – Volpe (1980) i Riverbank (1971) su dobili da se žene više otkrivaju bez obzira na područje samootkrivanja i bez obzira na to kome se otkrivaju (prema Zimmermann, 2004). Dobiveno je također da su žene sklonije otkrivanju svojih strahova, dok su muškarci skloniji otkrivanju svojih snaga (Shirley, Powers i Sawyer, 2007). Aries i Johnson (1953; prema Brehm, 1992) izvještavaju da žene više otkrivaju osjećaje, dok muškarci više otkrivaju činjenice. Jourard (1964) smatra da su žene socijaliziranije da se više otkrivaju s obzirom na to da se od djetinjstva socijaliziraju za razvijanje bliskih odnosa (Unger i Crawford, 1992; prema Buhrmester i Prager, 1995) te da budu empatične, otvorene i iskrene, dok su muškarci s druge strane, hladniji i zatvoreniji te izbjegavaju samootkrivanje kako bi održali kontrolu u odnosima (Žutelija, 1999). Neki autori smatraju da je samootkrivanje prikladnije za žene nego za muškarce (Chelune, 1976). Međutim, neki autori smatraju da nema spolnih razlika u samootkrivanju, dok su razlozi izbjegavanja samootkrivanja različiti između muškaraca i žena te slijede obrazac koji je usklađen s rodnim razlikama u sadržaju samootkrivanja (Taslak, 2009). Kako su istraživanja spolnih razlika bila pretežito usmjerena na opće samootkrivanje, ponekad nisu u obzir uzimala ciljne osobe kojima se pojedinci otkrivaju (Lacković – Grgin, Penezić, 2001), još uvijek nema jednoznačnih rezultata u tim područjima.

CILJ

Već u srednjoj kao i kasnijoj adolescenciji utjecaj roditelja slabi što se odražava i na nadolazeću odraslu dob. Kao posljedica slabljenja utjecaja roditelja javlja se pad intimnosti u odnosu, dok odnosi s nekim drugim osobama, kao što su prijatelji i intimni partneri, postaju bitniji. Ujedno nadolazeću odraslu dob karakterizira porast interesa mladih za formiranjem te uspostavljanjem intimnih i romantičnih veza sa prijateljima i partnerima, i predstavlja odraz postizanja emocionalne i ponašajne neovisnosti, vlastite autonomije i individualnosti u odnosima sa roditeljima (Havinghurst, 1953; Lerner, 1982.; Lacković – Grgin, 1985). Zasigurno važnu ulogu u održavanju prijateljskih i romantičnih veza u nadolazećoj odrasloj dobi ima proces samootkrivanja. S obzirom da rezultati prijašnjih istraživanja navode konzistentne spolne razlike u samootkrivanju, u ovom će se istraživanju provjeriti postoje li spolne razlike u samootkrivanju, odnosno pokazuju li studentice veće razine samootkrivanja od studenata. Budući da je samootkrivanje proces dobrovoljnog iznošenja informacija o sebi, kako intimnih, tako i ne intimnih, ono ovisi o ciljevima koje osoba želi postići u interakciji s drugima, kao i o osobi kojoj se otkriva. Stoga će se u ovom istraživanju također provjeriti kojim osobama se najviše otkrivaju studenti, a kojima studentice, te koje informacije različitim ciljnim osobama (roditelj, partner, prijatelj) studenti i studentice više otkrivaju, intimne ili ne intimne.

PROBLEMI I HIPOTEZE

1. Ispitati razlike u samootkrivanju s obzirom na spol ispitanika i ciljnu osobu (roditelj, prijatelj, partner).

H1 Prema nalazima prijašnjih istraživanja može se očekivati veća razina samootkrivanja studentica u odnosu na studente, te veća razina samootkrivanja ispitanika partneru i prijatelju, a najmanja razina samootkrivanja roditeljima.

2. Ispitati razlike u samootkrivanju s obzirom na vrstu informacija (intimno, ne intimno) i ciljnu osobu (roditelj, prijatelj, partner).

H2 S obzirom na dob ispitanika za koju je specifično da je odnos sa roditeljima manje intenzivan, očekuje se da će studenti roditeljima, prijateljima i partneru/ partnerici podjednako otkrivati informacije ne intimnog karaktera, dok se za intimne informacije očekuje da će više biti otkrivane prijateljima i partneru /partnerici nego roditeljima.

METODOLOGIJA

Sudionici

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 105 sudionika, studenata i studentica različitih odjelnih usmjerenja Sveučilišta u Zadru (51 studenata, 54 studentice). Sudionici su imali od 18 do 25 godina, a prosječna dob sudionika iznosila je 22 godine.

Mjerni instrumenti

U ispitivanju je korišten revidirani *Upitnik samootkrivanja* (Self – disclosure Questionnaire SDQ, Jourard, 1971) koji se izvorno sastoji od 60 izjava kategoriziranih u šest različitih područja: stavovi i mišljenja, ličnost, posao ili studij, novac, tijelo i zdravlje. U ovom istraživanju korištena je revidirana verzija od 4 područja za koja se smatralo da su relevantna za razdoblje nadolazeće odrasle dobi (prema McKay i suradnici, 1983), a odabrana područja (svako određeno sa po 6 čestica) bila su: stavovi i mišljenja („Što mislim i osjećam o religiji.“, „Moj stav prema konzumiranju alkohola“), studij („U čemu najviše uživam.“, „Moje ambicije i ciljevi u životu“), ličnost („Ono što mi se kod sebe ne sviđa“, „Činjenice o mom sadašnjem seksualnom životu“) i tijelo („Što mislim o izgledu mog tijela“, „Ulažem li poseban napor da bih bio u kondiciji, zdrav i atraktivan.“). Čestice koje su obuhvaćene područjima tijelo i ličnost pripadaju otkrivanju intimnih informacija, dok one koje su obuhvaćene područjima stavovi i mišljenja te studij pripadaju otkrivanju

ne intimnih informacija. Ispitanici su uz svaku česticu trebali označiti u kojem su se stupnju otkrivali roditeljima, prijateljima te partnerima. Uputa sudionicima je glasila: „U ovom upitniku će se pokazati koliko pričate o sebi značajnim ljudima u Vašem životu. Pročitajte svaku česticu s lijeve strane i onda označite koliko ste o tome razgovarali s roditeljima, prijateljem i partnerom. Ako nemate nekog od ponuđenih osoba, onda te stupce ostavite prazne.“ Korištena je ljestvica procjene od 0 („drugima nisam rekao ništa o sebi vezano za ova područja); 1 („Pričao sam o tome u općim terminima. Druge osobe znaju neke činjenice, ali ne sve.“); 2 („Pričao sam o tome u cijelosti, uključujući moja zapažanja, misli, osjećaje i potrebe.“); X („Lagao sam ili krivo pokazivao sebe. Druge osobe imaju krivu sliku o meni.“). Odgovor X je bodovan sa 0, pa je najniži mogući rezultat u ovoj verziji upitnika 0, a najviši 48.

Postupak

Ispitivanje je bilo obavljeno grupno na skupinama studenata i studentica različitih odjelnih usmjerenja Sveučilišta u Zadru. Ispitivanje je obavljeno tijekom prosinca 2013., te siječnja 2014. godine. Prije početka ispunjavanja upitnika ispitanicima je dana opća uputa za ispunjavanje upitnika te su zamoljeni da prije rješavanja upitnika, detaljno pročitaju uputu o popunjavanju. Ujedno je ispitanicima naglašeno da je ispitivanje anonimno i povjerljivo, te da će se podaci koristiti isključivo u istraživačke svrhe te su zamoljeni za suradnju i iskrenost. Ispitivanje je trajalo oko 20 minuta.

REZULTATI

Deskriptivni pokazatelji

Postojanje normalne distribucije jedna je od osnovnih pretpostavki za provedbu parametrijskih analiza, pa je prije obrade rezultata, pomoću Kolmogorov-Smirnov (K-S) testa normaliteta distribucije provjereno koliko raspodjele mjerenih dimenzija samootkrivanja odstupaju od normalne distribucije. Rezultati ukazuju da četiri od ukupno devet mjerenih dimenzija značajno odstupaju od normalne distribucije (otkrivanje partneru, otkrivanja ne intimnih i intimnih informacija partneru te ne intimnih informacija prijatelju), s time da su dimenzije otkrivanje partneru, otkrivanje ne intimnih informacija partneru, otkrivanje intimnih informacija partneru negativno asimetrične, dok je dimenzija otkrivanje ne intimnih informacija prijatelju pozitivno asimetrična, a rezultati su prikazani u *Tablici 1*. Zasebno su promatrani i indeksi spljoštenosti i asimetričnosti. Prema Klineu (2005) ekstremno odstupajućim distribucijama smatraju se one čiji je indeks spljoštenosti veći od 10, a indeks asimetričnost veći od 3. Nijedan indeks spljoštenosti kao ni asimetričnosti ne odstupaju značajno od navedenih parametara, te se većina dimenzija samootkrivanja normalno distribuira, pa se može zaključiti da dobivena odstupanja neće značajnije utjecati na provedbu sljedećih analiza i opravdavaju upotrebu parametrijskih analiza.

Tablica 1 Prikaz rezultata Kolmogorov – Smirnov testa normaliteta distribucije i indeksa asimetričnosti i spljoštenosti na pojedinim dimenzijama samootkrivanja (N=105)

Dimenzije	Kolmogorov – Smirnov	P	Indeks asimetričnosti	Indeks spljoštenosti
Otkrivanje roditeljima	0,05	0,20	0,00	-0,68
Otkrivanje partneru	0,25	0,01*	-2,20	6,07
Otkrivanje prijatelju	0,08	0,20	-0,59	0,41
Ne intimna područja roditelj	0,10	0,20	-0,51	-0,46
Intimna područja roditelj	0,08	0,20	0,14	-0,8
Ne intimna područja partner	0,30	0,01*	-2,36	6,43
Intimna područja partner	0,20	0,01*	-1,57	3,52
Ne intimna područja prijatelj	0,14	0,05*	0,71	5,42
Intimna područja prijatelj	0,07	0,20	-0,45	-0,07

S obzirom da istraživanja navode kako je spol ispitanika značajan čimbenik u razini samootkrivanja, u *Tablici 2* su prikazani deskriptivni parametri dobiveni na cijelom uzorku ispitanika (N=105) te na poduzorcima studenata (N=51) i studentica (N=54).

Tablica 2 Prikaz deskriptivnih parametara (M, sd) u razini samootkrivanja na cijelom uzorku ispitanika (N=105) i na poduzorcima studenata (N=51) i studentica (N=54) različitim ciljnim osobama

		<i>Ciljne osobe</i>					
		<i>Roditelj</i>		<i>Partner</i>		<i>Prijatelj</i>	
		<i>M</i>	<i>sd</i>	<i>M</i>	<i>sd</i>	<i>M</i>	<i>sd</i>
<i>Spol</i>	M	26,77	10,12	35,61	11,05	33,79	9,71
	Ž	29,57	9,10	37,67	8,13	36,02	7,21
	U	28,21	9,66	36,67	9,67	34,94	8,56

Napomena: M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; M= studenti; Ž – studentice; U – razina ukupnog samootkrivanja na cijelom uzorku sudionika

Na temelju deskriptivnih pokazatelja može se vidjeti da prosječni rezultati u ukupnoj razini samootkrivanja različitim ciljnim osobama (roditelj, partner, prijatelj) pokazuju nešto više samootkrivanje partneru i to kod oba spola, nešto manje prijatelju, a najmanje roditeljima.

Tablica 3 Prikaz deskriptivnih parametara (M, sd) u razini samootkrivanja različitih vrsta informacija (intimne, ne intimne) na cijelom uzorku ispitanika (N=105)

		<i>Ciljna osoba</i>					
		<i>Roditelj</i>		<i>Partner</i>		<i>Prijatelj</i>	
		<i>M</i>	<i>sd</i>	<i>M</i>	<i>sd</i>	<i>M</i>	<i>sd</i>
<i>Vrsta</i>	<i>Ne intimne</i>	16,12	5,24	19,21	4,95	19,39	4,47
<i>informacije</i>	<i>Intimne</i>	11,91	5,70	17,46	5,14	15,55	5,45

Napomena: M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

Na temelju deskriptivnih pokazatelja vidljivo je da su sudionici skloniji otkrivati ne intimne informacije više od intimnih i to svim ciljnim osobama, roditeljima, partnerima i prijateljima.

Ispitivanje razlika u samootkrivanju s obzirom na spol i ciljnu osobu (roditelj, partner, prijatelj)

Kako bi se odgovorilo na prvi problem postavljen u istraživanju, postoje li spolne razlike u samootkrivanju studenata i studentica različitim ciljnim osobama, provedena je dvosmjerna analiza varijance 2 (spol) x 3 (ciljne osobe) uz ponovljena mjerenja za drugi faktor (ciljne osobe).

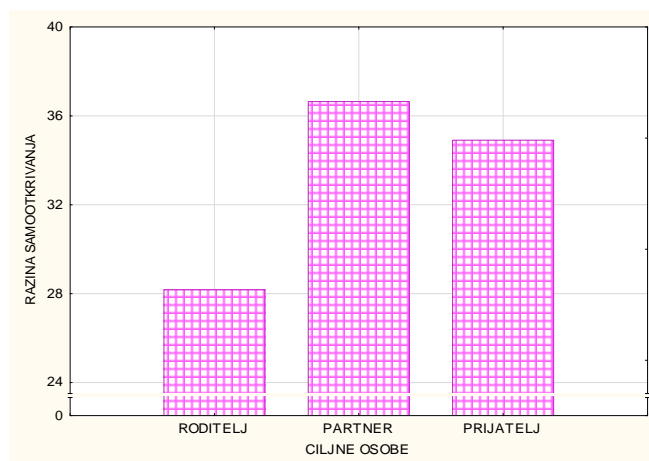
Tablica 4 Prikaz rezultata dvosmjerne analize varijance sa ponovljenim mjerenjima na drugom faktoru (ciljne osobe)

<i>Izvor varijabiliteta</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Spol	2,85	1/103	0,09
Ciljne osobe	40,59*	2/206	0,00
Spol*ciljne osobe	0,08	2/206	0,93

* $p < 0,01$

Kao što je vidljivo iz *Tablice 4*, ukupno samootkrivanje se statistički značajno ne razlikuje s obzirom na spol sudionika u istraživanju ($F=2,85$; $df= 1/103$; $p>0,05$), što znači da studenti i studentice u podjednakoj mjeri otkrivaju informacije o sebi. Što se tiče samootkrivanja različitim ciljnim osobama, postoji statistički značajna razlika ($F=40,59$; $df=2/206$; $p<0,01$).

Kako bi se saznalo, kojim osobama se značajno više otkrivaju sudionici, obavljena je post – hoc analiza Scheffeovim testom kojom je pokazano da se sudionici značajno više samootkrivaju partnerima i prijateljima između kojih nema statistički značajne razlike ($p>0,05$), nego roditeljima ($p<0,01$).

Slika 1. Grafički prikaz razine samootkrivanja studenata i studentica različitim ciljnim osobama (N=105)

Iz grafičkog prikaza (Slika .1) je vidljivo kako se studenti i studentice najviše samootkrivaju partneru, zatim prijatelju (između samootkrivanja partneru i prijatelju nema statistički značajne razlike), a najmanje se samootkrivaju roditeljima.

Ispitivanje razlika u samootkrivanju s obzirom na vrstu informacije (intimne, ne intimne) i ciljnu osobu (roditelj, partner, prijatelj)

Kako bi se odgovorilo na drugi problem postavljen u istraživanju, postoje li razlike u samootkrivanju s obzirom na vrstu informacije (intimne, ne intimne) i ciljnu osobu (roditelj, partner, prijatelj) korištena je dvosmjerna 2 (vrsta informacije) x 3 (ciljne osobe) analiza varijance uz ponovljena mjerenja na oba faktora.

Tablica 5 Prikaz rezultata dvosmjerne analize varijance uz ponovljena mjerenja na oba faktora

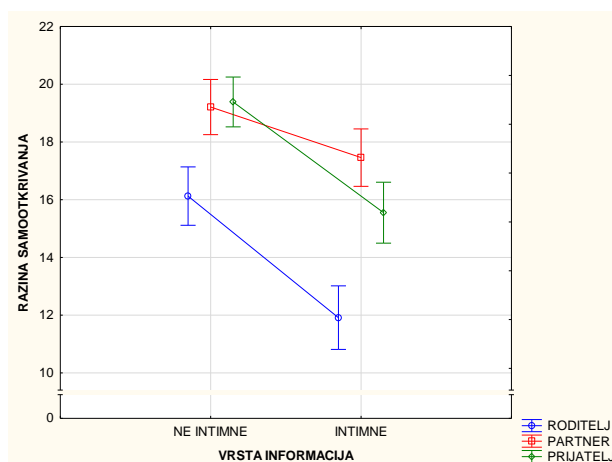
	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Ciljne osobe	41,44*	2/208	0,00
Vrsta informacije	100,95*	1/104	0,00
Ciljne osobe * vrsta informacije	17,15*	2/208	0,00

* $p < 0,01$

Kao što je vidljivo iz Tablice 5, postoji statistički značajna razlika u samootkrivanju različitih vrsta informacija, dakle u otkrivanju intimnih i ne intimnih informacija

($F=100,95$; $df=1/104$; $p<0,01$), te je post – hoc analizom utvrđeno da sudionici značajno više otkrivaju ne intimne informacije od intimnih informacija ($p<0,01$).

Pronađena je statistički značajna interakcija ciljnih osoba i vrste informacija koje sudionici otkrivaju ($F=17,15$; $df=2/208$; $p<0,01$), pri čemu sudionici najmanje samootkrivaju ne intimne kao i intimne informacije roditeljima ($p<0,01$; $p<0,01$), dok između partnera i prijatelja nema statistički značajne razlike u otkrivanju ne intimnih informacija ($p>0,05$), no dok je riječ o otkrivanju intimnih informacija, studenti i studentice više otkrivaju intimne informacije partneru nego li prijateljima ($p<0,01$).

Slika 2 Grafički prikaz razine samootkrivanja intimnih i ne intimnih informacija studenata i studentica različitim ciljnim osobama (N=105)

Iz grafičkog prikaza (Slika 2.) je vidljivo kako se ne intimne informacije otkrivaju više nego intimne. Također je vidljivo kako se studenti i studentice najmanje samootkrivaju roditeljima i to u slučaju intimnih kao i ne intimnih informacija, dok između partnera i prijatelja nema statistički značajne razlike u otkrivanju ne intimnih informacija, dok studenti i studentice partneru otkrivaju više intimnih informacija u odnosu na prijatelje.

DISKUSIJA

Pojedinci u nadolazećoj odrasloj dobi žele postići emocionalnu i ponašajnu neovisnost, žele steći autonomnost te individualnost u odnosu s roditeljima (Havinghurst, 1953; Lerner, 1982.; Lacković – Grgin, 1985). Vidljivi način na koji mladi žele to postići jest porast interesa za formiranjem i uspostavljanjem intimnih i romantičnih veza s prijateljima i partnerima, što za posljedicu ima pad intimnosti u odnosu s roditeljima. S obzirom na to da samootkrivanje predstavlja korisno sredstvo za razvoj, oblikovanje i održavanje bliskog odnosa kako odraslih tako i mladih, te novouspostavljene veze mogu se prenijeti na jednu novu razinu, a stare održati upravo procesom samootkrivanja. Budući da istraživanja spolnih razlika ukazuju na veće samootkrivanje žena u odnosu na muškarce i budući da su istraživanja pretežito bila usmjerena na opću razinu samootkrivanja, ne uzimajući u obzir osobe kojima se pojedinci otkrivaju, u okviru ovog istraživanja se usmjerilo na istraživanje specifičnosti samootkrivanja s obzirom na spol sudionika i s obzirom na osobu kojoj se pojedinci otkrivaju. Odnosno htjelo se utvrditi jesu li studentice i studenti skloniji otkrivanju intimnih ili ne intimnih informacija različitim ciljnim osobama. U skladu s postavljenim ciljem istraživanja, postavljena su dva problema i njima pripadajuće hipoteze.

Razlike u samootkrivanju s obzirom na spol i ciljnu osobu (roditelj, partner, prijatelj)

S obzirom da u većini istraživanja (Žutelija, 1999; Dindia, 2000; Reis, 1998) postoje dokazi da se žene više samootkrivaju, očekivala se veća razina samootkrivanja studentica u odnosu na studente, te veća razina samootkrivanja partneru i prijatelju, a najmanja razina samootkrivanja roditeljima. Obradom rezultata (*Tablica 4*), nije dobivena statistički značajna razlika s obzirom na spol, odnosno studenti i studentice se ne razlikuju značajno u razini samootkrivanja. Iako su žene više međuzavisne od muškaraca, odnosno, njihov pojam o sebi je ovisan o odnosima s drugim ljudima, te se posljedično i više samootkrivaju, dok su muškarci neovisniji (Hannover, Birkner i Pohlmann, 2006), u ovom uzorku sudionika očekivane razlike nisu utvrđene. Podjednako samootkrivanje studenata i studentica, moglo bi se objasniti mijenjanjem današnjega društva u kojem nema više toliko izražene dihotomije spolova, gdje spolne uloge više nisu u skladu sa tradicionalnim ulogama (Adediwura, 2011). Isto tako, moguće je da se i studenti i studentice slažu u

poretku pokazatelja intimnosti u bliskim vezama, kao što su prijateljstvo i romantično partnerstvo, a to su samootkrivanje i emocionalna ekspresija (Monsour, 1992), što ukazuje na to da su i muškarci i žene istog mišljenja što se tiče važnosti samootkrivanja u bliskim vezama. S obzirom na to da su rezultati istraživanja spolnih razlika u samootkrivanju još uvijek nekonzistentni, predloženo je nekoliko interventnih čimbenika koji mogu posredovati u dobivanju, odnosno nedobivanju spolnih razlika, a to su: situacijski čimbenici kao što su tema otkrivanja, spol osobe kojoj se otkriva (ciljne osobe), stavovi o spolnim ulogama, norme tipične za spolne uloge te mjera samootkrivanja (Cozy, 1973; Hill i Stull, 1987; Rosenfeld, Civikly, Herron, 1979; prema Wang, 2004).

Kad su se uspoređivale ciljne osobe kojima se studenti i studentice otkrivaju, dobiveno je da se studenti i studentice u najvećoj mjeri otkrivaju partneru i prijatelju, a najmanje roditeljima (*Tablica 4; Slika 1.*). Takav nalaz ukazuje na odvajanje, odnosno na to da su studentice i studenti u razdoblju života kada stvaraju bliske veze s drugim značajnim osobama izvan obitelji, kao što su prijatelji i romantični partneri, što za posljedicu ima slabljenje intimnosti i separaciju od roditelja. U mlađoj odrasloj dobi, utjecaj roditelja sve više slabi, pa tako i odnos s njima postaje sve manje intiman, a sam pojedinac u svome životu nalazi značajne druge kojima će se otkrivati i povjeravati. Budući da ljudi u mlađoj odrasloj dobi žele steći ponašajnu neovisnost, stvaranjem bliskih veza s prijateljima i romantičnim partnerima olakšavaju stvaranje te neovisnosti, jer im prijatelji i partneri osiguravaju zajedničke radne i zabavne aktivnosti, razmjenu misli i osjećaja te predstavljaju izvore socijalne podrške u stresnim situacijama (Lacković – Grgin, 2000; prema Lacković – Grgin, Penezić, 2001). Također, studenti i studentice suočeni su s mnogobrojnim novim iskustvima i situacijama, pa im veće samootkrivanje prijateljima i partnerima koji su u sličnoj situaciji kao i oni sami, može biti podrška kao i pomoć u rješavanju problema i briga.

Zaključno se može istaknuti da se dobivenim rezultatima djelomično potvrđuje prva hipoteza istraživanja, odnosno studenti i studentice se ne razlikuju u razini samootkrivanja ali se najviše otkrivaju partnerima i prijateljima, a najmanje roditeljima.

Razlike u samootkrivanju s obzirom na vrstu informacije (intimne, ne intimne) i ciljne osobe (roditelj, partner, prijatelj)

Budući da se sudionici istraživanja nalaze u nadolazećoj odrasloj dobi, za koju je specifično kako je već rečeno slabljenje intenziteta odnosa s roditeljima, pretpostavljalo se da će informacije koje će se otkrivati roditeljima biti ne intimnog karaktera, dok bi se intimne informacije trebale više otkrivati prijateljima i partneru/ partnerici. Obradom rezultata dobiveno je da studenti i studentice više otkrivaju ne intimne informacije od intimnih (*Tablica 5; Tablica 3*), što se može objasniti time da pojedinci žele sačuvati određenu razinu intimnosti kako bi se zaštitili od emocionalnog preopterećenja, povećanja sukoba, pretjerane ovisnosti o nekome i slično (Afifi, Guerrero, 1998). Također Rosenfeld (1979) i Hatfield (1984) sugeriraju da se pojedinci manje intimno samootkrivaju zbog mnogobrojnih razloga kao što su: strah od izloženosti, strah od napuštanja, strah od agresivnih napada, gubitka kontrole, destruktivnih impulsa te gubitka vlastite individualnosti (prema Wang, 2004). Neki autori također smatraju kako je otkrivanje intimnijih informacija veoma rizično budući da stavlja ljude u potencijalno osjetljive situacije pa na neki način ne otkrivanjem intimnih informacija žele sebe zaštititi (Altman, 1975; Bochner, 1982; prema Wang 2004). Sudionici ovog istraživanja pokazuju najmanju količinu samootkrivanja intimnih i ne intimnih informacija roditeljima, dok partnerima i prijateljima u istoj količini otkrivaju ne intimne informacije, a intimne u nešto većoj mjeri otkrivaju partnerima (*Slika 2.*). Objašnjenje najmanje razine samootkrivanja intimnih i ne intimnih informacija roditeljima objašnjeno je potrebom za nezavisnošću i sklapanjem novih čvrstih veza izvan obitelji. Dobivenim rezultatima potvrđena je druga hipoteza, odnosno informacije intimnog kao i ne intimnog karaktera se najmanje otkrivaju roditeljima u odnosu na prijatelje i partnere.

Ograničenja istraživanja i implikacije

Na kraju je potrebno spomenuti određena ograničenja provedenog istraživanja koja uglavnom proizlaze iz odabranog prigodnog uzorka te je onemogućena generalizacija na populaciju studenata i studentica u cjelini. Također, rezultati istraživanja temelje se na samoprocjenama studenata i studentica koje mogu biti pod različitim ograničenjima, pristranostima ili nemogućnosti pojedinca da u datom trenutku procijene svoj odnos s drugima. Daljnji nedostatak u primjeni upitnika samootkrivanja se odnosi na podatak što se nije precizirao spol najboljeg prijatelja kao ciljne osobe samootkrivanja. Moguće je da bi

rezultati bili drugačiji s obzirom na to da postoje rodne razlike u samootkrivanju u prijateljstvu ovisno radi li se o istospolnom prijateljstvu ili prijateljstvu s osobom drugog spola (Taslak, 2009).

Istraživanja spolnih razlika u samootkrivanju se također usmjeravaju na heteroseksualne veze, pa bi bilo dobro istražiti kakvu ulogu samootkrivanje ima u homoseksualnim vezama. Ograničenje ovog istraživanja je i jednokratnost prikupljanja podataka, budući da su sudionici rješavali upitnike u jednoj točki mjerenja. Bilo bi korisno provesti longitudinalno istraživanje u kojem bi se mogle pratiti promjene u odnosu s roditeljima, prijateljima i partnerima, odnosno tijekom odrastanja i mijenjanja uloga.

ZAKLJUČCI

1. Studenti i studentice pokazuju podjednaku razinu samootkrivanja, ali postoje razlike u samootkrivanju studenata različitim ciljnim osobama. Studenti i studentice se najviše samootkrivaju prijatelju i partneru/partnerici, a najmanje se samootkrivaju roditeljima.
2. Studenti više otkrivaju ne intimne informacije od intimnih različitim ciljnim osobama, najmanje otkrivaju intimne kao i ne intimne informacije roditeljima, a s partnerima dijele najviše intimne informacije.

LITERATURA

- Adediwura, A.A. (2011). Sexual Self – Disclosure and Gender Consciousness of Undergraduate Students of Obafemi Awolowo University. *World Journal of Education, 1*, 126 -129.
- Adler, R.B., Proctor, R.F. (2007). *Looking out looking in*. Belmont, CA: Thomas Learning.
- Afifi, W. A., Guerrero, L. K. (1998). Some things are better left unsaid II: Topic avoidance in friendships. *Communication Quarterly, 46*, 231-249.
- Brehm, S.S. (1992). *Intimate relationships*. McGraw Hill: New York.
- Brendt, T.J., Hanna, N.A. (1997). Intimacy and Self – Disclosure in friendships. In Rotenberg, K.J. (eds.), *Disclosure processes in children and adolescents*, Cambridge University Press, 57-77.
- Bryan, J., Dodson, D., Cullari, S. (1997). The association of Self – Monitoring with Self Disclosure, *Psychological Reports, 80*, 940 – 942.
- Buhrmester, D., Prager, K. (1995). Patterns and functions of self – disclosure during childhood and adolescence. U: Rotenberg, K.J. (Ur.), *Disclosure processes in children and adolescents*, Cambridge Univ. Press., London, 10-56.
- Chelune, G.J. (1976). Reaction to men and female disclosure at two levels. *Journal of Personality and Social Psychology, 5*, 1000-1003.
- Cramer, D. (1990). Disclosure of personal problems, self – esteem, and the facilitativeness of friends and lovers. *British Journal of Guidance and Consuelling, 18*, 186 – 196.
- Davis, K.E. (1985). Near and dear: Friendship and love compared. *Psychology Today, 19*, 22-30.

- Derlega, V. J. i Grzelak, J. (1979). Appropriateness of self-disclosure. U: G. J. Chelune. *Self-disclosure*. San Francisco: Jossey-Bass, 151-176.
- Dindia, K. (2000). Sex differences in self-disclosure, reciprocity of self-disclosure, and self-disclosure and liking: Three meta-analyses reviewed. In S. Petronio (Ed.), *Balancing the secrets of private disclosures* (21-37). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Gilbert, S.J. (1976). Empirical and theoretical extensions of self – disclosure. In G.R. Miller (Ed.), *Explorations in interpersonal communication* (197-215). Beverly Hills: Sage
- Hannover, B., Birkner, N., Pohlmann, C. (2006). Ideal selves and self – esteem in people with independent or interdependent self- construal. *European Journal of Social Psychology*, 36, 119-133.
- Havinghurs, R.J. (1953). *Human Development and Education*. New York: Longman.
- Jourard, S.M. (1964). *The transparent self*. Princeton, N.J.: Van Nostrand.
- Jourard, S.M. (1971) *Self – disclosure*. New York: John Wiley.
- Kito, M. (2005). Self-Disclosure in Romantic Relationships and Friendships Among American and Japanese College Students. *The Journal of Social Psychology*, 145, 127-140.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York London: The Guilford Press.
- Lacković – Grgin, K. (1985). Mogućnosti i granice autonomije mladih. *Školski vjesnik*, 2, 194 – 203.
- Lacković – Grgin, K. i Penezić, Z. (2001). Dobne i spolne razlike u samootkrivanju adolescenata različitim osobama. *Društvena istraživanja*, 10, 341-363.

- Lerner, R.M. (1982). Children and adolescent as producers of their own development. *Developmental Review*, 2, 342- 370.
- McKay, M., Davis, M. i Fanning, P. (1983). *Messages: The communication book*. New Harbinger Publications, Oakland.
- Monsour, M. (1992). Meanings of intimacy in cross- and same-sex friendships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 9, 277-295.
- Pearson, J.C. i Spitzberg, B.H. (1990). *Interpersonal Communication: Concepts, Components, and Contexts (2nd ed.)*. Dubuque. Brown
- Petronio, S. I Martin, J.N. (1986). Ramifications of Revealing Private Information: A gender gap. *Journal of Clinical Psychology*, 42, 499 – 506.
- Prager, K.J., Fuller, D.O., Gonzalez, A.S. (1989). the Function of Self – disclosure in Social Interaction, *Journal of Social Behaviour and Personality*, 4, 563 – 580.
- Reeve, J. (2010). *Razumijevanje emocija i motivacije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Reis, H. T. (1998). Gender difference in intimacy and related behaviors: Context and process. In D. J. Canary & K. Dindia (Eds.), *Sex differences and similarities in communication* (203-231). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Rubin, D.L., Yang, H., Porte, M. (2000). A comparasion of self – reported self – disclosure among Chinese nad North Americans. In S.Petronio (Ed.), *Balancing the secrets of private disclosures* (215 – 234). Mahwah, Erlbaum.
- Shirley, J.A., Powers, W.G., Sawyer, C.R. (2007). Psychologically Abusive Relationships and Self – Disclosure Orientations. *Human Communication*, 10, 289 – 302.
- Tardy, C.H., Dindia, K (1997). Self-disclosure. U: Hargie, O.D.W. *The Handbook of Communication Skills*. Routledge. London.

- Taslak, M. (2009). *Spolne razlike u kvaliteti prijateljstva u kasnoj adolescenciji*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Troy, A. B. i Lewis – Smith, J. (2006). Preliminary Findings on a Brief Self-Disclosure Intervention with Young Adult Dating Couples. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 5, 57-69.
- Tschann, J.M. (1988). Self – disclosure n adult friendship: Gender and marital status differences. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5, 65 – 81.
- Wang, H. (2004). Self – Disclosure in long distance friendships: A comparasion between face – to – face and computer – mediated communication. *Degree Master of Arts in Communication*. San Diego State University.
- Zimmermann, P. (2004). Attachment representations and characteristics of friendship relations during adolescence. *Journal of Experimental Child Psychology*, 88, 83-101.
- Zlatar, A. (2009). *Samootkrivanje kao odrednica kvalitete veze*. Neobjavljeni diplomski rad.Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Žutelija, S. (1999). Odnos usamljenosti s sramežljivošću i samootkrivanjem u adolescentskom periodu. *Diplomski rad*. Sveučilište u Zadru, Zadar.